պիսութեան համար նշանաւոր հեղինակներու բանաստեղծութիւններով, ոտանաւոր եւ արձակ, գեղեցիկ ու իմաստալից ասացուածքներով ճոխացընել բովանդակ գործը։ Ա.ելորդ է հոս տարեցոյցիս աշխատակիցներուն անունները եւ անոնց գրութիւնները մի առ մի յառաջ բերել։ Բանասիրական ծանօթութիւններն ալ ուշագրաւ են։ Արդի հայերէնի վրայ "Աշխարհարարը ԺԹ. դարէն առաջ" վերնագրով, գեղեցիկ, ամփոփ եւ գիւրահասկանալի ոճով գրուած յօդուած մը գրաւած է տարեցոյցիս 51—63՝ էջերը հրապարակագիր Հրանտ Ասատուրի գրչէն. մտադիր ընթերցողը կը գտնէ հոն իր մայրենի լեզուին համառօտ պատմութիւնը, միջնադարեան կամ ռամկօրէն հայերենի զարգացման ասպարէզները։ Տարեցոյցիս մէջ Հրատարակիչը մերթ ընդ մերթ քանի մը հայերէն բառերու ստուգաբանական մեկնութիւնը դրած է երբեմն "բառգիրքէս" ստորագրութեամբ. ասոնք են՝ հայերէն խթում [խթեմ] եւ նաւակաթիք (էջ 15), պղինձ (էջ 36), եւ մահեսի (էջ 199) բառերը. ի վերջոյ "վարդապետ" բառին մասին յայտնուած կարծիքները (էջ 153)։ Թէ որչափ գոհացուցիչ են տրուած մեկնութիւնները՝ մեր մատենախօսականին սահմանէն դուրս է այս կէտը քննելը։ Տարեցոյցիս գլխաւոր մէկ առաւելութիւնը կազմող յատկութիւնն ալ պատկերազարդ ըլլալն է, առաւելութիւն մը, որ անհրաժեշտ հարկաւոր է գրքիս ընդունելութեանը համար։ Բազմաթիւ նշանաւոր անձինքներու լուսատիպ պատկերներովը զարդարուած են տարեցոյցիս զանազան էջերը, կարի համառօտ տեղեկութեամբ իւրաքանչիւրին վրայ, ոմանց գրութիւններէն ալ հատուածներ յառաջ կը բերուին երբեմն։ Ամենէն սկիզբը գրուած է Օրմանեան Մ. Պատրիարքը, իր գրասեղանին առջեւ բազմած. որուն կը յաջորդեն հետզհետէ Մամբրէ Եպս. Մարկոսեան, Հ. եւ Զ. Ասատուր, Հ. Գաբրիէլ Ծ. Վ. Մէնէվիշեան, Դր. Վահրամ Թորգոմեան, Յովհ. Շամանեանցեան, Գրիգոր Շամանեանցեան ընդարձակ կենսագրականով, Դր. Սամուէլ խան՝ Հղբայր տարեցոյցիս հեղինակին, Դր. Միհրան Զարդարեան եւն։ Վերջապէս չենք կրնար առանց յիշելու անցնիլ 1907ի հանգուցեալներու մատեանը ժամանակագրական կարգաւ, ուր հեղինակը իւրաքանչիւրին համառօտ կենսագրական մը եւս կցած է։

Ահա տարեցոյցիս համառօտ ստուերագիրը, զոր ներակայացընելէս վերջը՝ հետեւեալ գիտողութիւնը ընել կը բաղձանք։ Բնական է որ գիրք մը որչափ նորութիւններով եւ պէսպիսութիւններով զարդարուած է, այնչափ աւելի դժուարին է անոր գործածութիւնն, երբ յօրինուածական կարգով կատարեալ գործուած չէ։ Անել լաբիւրինթոս մըն է, խճողուած ամէն տեսակ նորութիւններով, ուր ընթերցողը կը խարխափի բան մը փնտռած ատեն եւ կը տիպուի տարեցոյցը ծայրէ ծայր թերթել։ Չենք գիտեր, ինչու ներկայ հատորս զրկուած է նիւթերու ցանկէ, մինչդեռ Ա. տարին ունէր այս առաւելութիւնն։ Ասկէ զատ գրքիս տարեցուցչական բաժինը ցիր ու ցան զետեղուած է, ընդհատուած պէսպէս նիւթերով։ Այս ալ կարծենք դժուարութիւն կը պատճառէ տարեցոյցիս գործածութեանը։ Չենք կարծեր թէ հեղինակը իբրեւ նորութիւն ընտրած ըլլայ այս մեթոդը կը յուսանք թէ այս թերին ալ կը դարմանուի յաջորդ տպագրութեանց մէջ։ Կը խոստովանինք որ յամենայնի յաջող եւ օգտակար գտանք Թէոդիկի աշխատութիւնը եւ յիրաւի "տարեցոյցներու տարեցոյցը" կրնանք անուանել։ Մենք ապահով ենք, որ Հրատարակիչը իւր նպատակին կը հասնի եւ ընթերցողին օգտակար ծառայութիւն կը մատուցանէ տարեցոյցիս ընթերցումը։ Զերմ կը յանձնարարենք ամենուն "Ամենուն տարեցոյցը" եւ արտանց կը մաղթենք հեղինակին յաջողութիւն իւր օգտակար ձեռնարկին մէջ։

Ե. Գ. Փ.

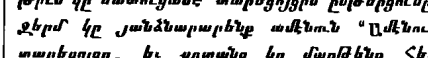

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԱԿԱՆ — Սահմանք եւ կանոնք. 161:
ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ — Կիւրիոն կաթողիկոս Վրաց. 166:
— Մխիթար Գօշի Դատաստանագիրքը եւ Հայոց հին քաղաքացիական իրաւունքը. 172:
ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ — Սարգիս Ագրնա. Սարաքիան եւ իւր ժամանակը 1720-1775. 175:
ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ — Ակնայ գաւառաբարբառը. 181:
— Ստուգաբանական հետազօտութիւնք. 186:
ՊԱՏՄԱԿԱՆ — Առաջին Ուրարտացիք եւ Սրամէ. 189:
ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ — Թէոդիկ. Ամենուն տարեցոյցը, զբօսալի ու պիտանի. 191:

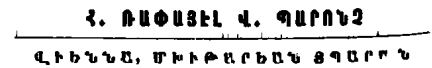

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԽՄԲԱԳԻՐ
Հ. ՌԱՓԱՅԷԼ Վ. ՊԱՐՈՆՅ

ՎԻԵՆՆԱ, ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՑՊԱՐՈՆ

digitised by A.R.A.R.@